

članovi folklornih skupina koji su svoje živote utkali u taj oblik amaterskoga djelovanja znat će prepoznati situacije u kojima su se mnogo puta našli. Ipak takva živa iskustva ne dolaze do izražaja i donekle nedostaju knjizi koja se temelji na pisanim izvorima. S ljudske bi strane, strane pojedinca važnoga za folklorno stvaralaštvo uopće, vjerojatno dodatno oplemenila ta povijesna poglavlja.

U posljednjem poglavlju, u kojem se bavi narodnom, folklornom odnosno tradicijskom glazbom od sredine šezdesetih godina, upotpunjujući polazišta iz uvoda, autorica se detaljnije bavi suvremenim prijedorima unutar znanstvenih teorija i prakse. Pregledno prikazuje i plodno proširuje dosadašnje rasprave o folkloru i folklorizmu, te o koncepciji izvornosti i njezine kritike. Svjesna procjepa prema kojem javna praksa narodne glazbe iz naslova knjige i njezina sadržaja pretpostavlja i postojanje nekakvoga drukčijeg i života narodne glazbe – njezine umjetničke komunikacije u malim skupinama i estetike svagdašnjice, autorica iz svoga iskustva govori o ulozi znanstvenika u javnoj praksi folkloru. Uspoređujući hrvatsku znanstvenu i stručnu praksu s onom europskih i američkih kolega sa sveučilišta i iz ustanova za promicanje narodne umjetnosti, upozorava da pitanje javne prakse nije opterećeno samo pitanjem njezinih polazišta, nego i više, pitanjem njezinih učinaka.

Dokumentarnost i povijesni pregled javne prakse folkloru moguće je vrlo detaljno pratiti u nizu priloga kojima je knjiga opremljena – od strukture repertoara, preko kronoloških popisa smotri, vrsti smotri, karte kotara (općina) gdje su se smotre održavale, broja nastupa i skupina na smotrama, do popisa skupina, zastupljenosti regija i kotara na zagrebačkim smotrama, te popisa vrste glazbala i instrumentalnih sastava na smotrama. Ti vrijedni prilozi kao i neizmjeran popis literature potkrepljuju autoričinu temeljitost i preciznost, te želju da što vrsnije i detaljnije sagleda i dokumentira različite aspekte javne prakse narodne glazbe. Njezina slojevita i bogata interpretacija kulminira u posljednjem poglavlju, gdje, iznoseći i promišljajući vlastita iskustva s vrlo istančanim osjećajem kritičnosti, tumači i najsuvremenije prijedore svoje znanstvene discipline. Knjiga je u prvome redu namijenjena domaćoj publici i bila bi korisna mnogim znatiželjnicima s područja folklornoga amaterizma u nas, iako i strancima s kratkim sažetkom na engleskom jeziku u osnovnim crtama prenosi hrvatska iskustva.

Tvrtko ZEBEC

**"Na dobro nam Božić dojde",
Hrvatske tradicijske božićne
pjesme = Croatian traditional
Christmas songs**, ur. Zorica Vi-
tez, Institut za etnologiju i folkloris-
tiku, Cantus, Zagreb [2002], [62]
str. + CD

*"Na dobro nam Božić dojde": Hrvatske tradi-
cijske božićne pjesme / Croatian traditional
Christmas songs* u izdanju Instituta za etnolo-
giju i folkloristiku i Cantusa glazbeni je izda-
vački naslov na kompaktnoj ploči, nov i po-
treban, i potkraj 2002. kad se pojavio u jav-
nosti i sada kad se prikazuje. Istina, znanstve-
ni časopisi nisu u prilici ažurno pratiti pro-
dukciju, čak niti znanstvenu, a osobito ne po-

popularnoznanstvenu, pa neke naslove i ne spomenu. Stoga ovaj već prihvaćen, a može se reći i popularan izdavački naslov, u takvu glasilu ne treba dodatnu reklamu, ali zaslužuje ocjenu.

- CD koji je pred nama sadrži 35 glazbenih brojeva najraznolikijeg glazbenog i tekstualnog sadržaja koje objedinjuje tema božićnoga razdoblja i pripadanje hrvatskoj tradicijskoj glazbi. Pođe li se od stava koji je iznesen u popratnoj knjižici, koncepcija je jasna i cilj potpuno ostvaren. Prethodi određeno iskustvo: "Uz znanstvena istraživanja i objavljivanje njihovih rezultata, Institut za etnologiju i folkloristiku bavi se i izdavanjem nosača zvuka s raznih područja tradicijske glazbe. Njihovi su sadržaji povezani s

istraživačkim temama Instituta, a namijenjeni su primjeni u kulturi i naobrazbi te zanimanju najšire publike. Među nekoliko dosadašnjih izdanja ističe se ono koje pod naslovom *Hrvatska tradicijska glazba* na dva CD-a okuplja reprezentativni izbor hrvatske folklorne glazbe popraćen notnim zapisima, fotografijama i kraćom studijom. Izdanje je nagrađeno nagradom 'Josip Andreis' *Hrvatskoga društva skladatelja* kao najbolje muzikološko ostvarenje u 2000. godini."

Ovaj je CD predstavljen kao vertikalno postavljena i bogato opremljena knjižica (Cantus je već napravio takvo izdanje s *Hrvatskim glagoljaškim rekvijemom* Igora Kuljerića). Na početku je popis glazbenih brojeva s najosnovnijim podacima. Slijedi kratka uvodna studija (no bez takva naslova) i detaljni podaci o svim primjerima (cjelovit tekst napjeva, izvođači i mjesto te komentar). Uz primjere 27-34 su i notni zapisi. Zatim, tu je popis navedene literature, a na kraju su podaci o mjestu i vremenu snimanja te arhivskom broju u Institutu.

Sigurno da iz mnoštva gradiva nije bilo lako odabrati sadržaj ovoga CD-a. Zastupljena su 23 lokaliteta iz Hrvatske uz jedan iz hrvatske tradicije u Bosni i Hercegovini, dok posljednji primjer nema oznaku lokaliteta jer u njegovoj izvedbi sudjeluje velika skupina izvođača iz raznih mjesta. Izvedbe su snimljene većinom u Zagrebu tijekom održavanja 35. *Međunarodne smotre folklor*a, a manji broj u mjestima odakle su izvođači. Ovo je samo nominalno otisnuta slika – stvarni splet tradicijskih i izvedbenih okolnosti dijelom se otkriva iz komentara uz glazbene primjere. Priređivači zastupaju stav o izboru "iz bogate tradicije crkvenoga pučkog pjevanja u Hrvata vezanoga uz blagdane božićnog ciklusa, koje osebujno povezuje crkvenu i tradicijsku glazbu. Izabrane pjevačke skupine iz raznih krajeva Hrvatske predstavljaju osnovna područja crkvenoga pučkog pjevanja sa znatnim lokalnim različitostima u melodici i načinu izvedbe". Ostvareni su dojmivi prikazi različitih karaktera glazbi, k tome još dramaturški dopunjeni izrazito govornim recitativnim oblicima (brojevi 13, 14 i 17) i različitim izvedbama. Takvim postupcima tradicijska glazba sviju vrsta dobiva dodatnu raznolikost. Pokazuje to, primjerice, izdvojena skupina napjeva uz inačice teksta *U se vrime godišća* (br. 27-35), možda i najpopularnijega božićnog teksta. Ujedno je to jedina skupina napjeva s notnim primjerima (uz iznimku završnog primjera), uz koje međutim izostaju komentari. Možda je stoga tu skupinu primjera valjalo grafički odvojiti i dodatno obilježiti.

Svi su tekstovi okupljeni u knjižici informativni i oslonjeni na "Citiranu literaturu", koja ujedno otvara mogućnosti daljih promišljanja. Poneki su komentari opći, npr. o obilježjima folklor a i narodne kulture, a neki su posebni, npr. o pjesmaricama iz 17. stoljeća ili npr. o Jaićevoj pjesmarici iz 1850., koja je ovom prigodom posebno istaknuta. Priređivači jasno vide svoju zadaću: "Kompaktni disk *Na dobro nam Božić dojde* pokušat će ponuditi nešto drukčiji zvuk Božića. Nije nam pritom namjera dati jednoznačan odgovor na pitanje o hrvatskim božićnim pjesmama. Štoviše, heterogenost građe predstavljene ovim izdanjem trebala bi pokazati kako jednoznačan odgovor na to pitanje ne postoji."

CD je bogato i dopadljivo likovno ilustriran, a svi satavni dijelovi donose se i u engleskom prijevodu. Joško Čaleta i Mojca Piškor potpisuju "Konceptiju, uvodni tekst i transkripcije", Joško Čaleta i Zorica Vitez "Tekstove uz primjere", Vidoslav Bagur "Terenska istraživanja", Vito Gospodnetić "Snimanja i tonsku obradu", Ksenija Jurinec "Likovno oblikovanje". Urednica je Zorica Vitez. Godina izdanja naznačena je samo bljedim otiskom na samom CD-u, a ne i u popratnoj knjižici.

Prikazivač rigoroznijega pristupa zapitao bi priređivače zašto je baš božićno doba "osebujno"; zašto se s obzirom na istaknuti "drukčiji zvuk" ovoga CD-a (u odnosu na inače raširenu srodnu diskografiju) nije pokušalo prirediti i "starinske" terenske snimke, što još uvijek rade mnoge institucije srodnoga, znanstvenoga tipa (i to ne samo kad je to jedini mogući prikaz određenih izbora) te time pridonose isticanju baštinskih vrijednosti i zaštiti

takvih izvora; zašto je odabran samo jedan primjer iz Istre (Pazin), a nekoliko iz Bosne i Hercegovine; zašto knjižica nije paginirana, što se pokazuje nespretnim za pregledavanje? Priređivači su trebali upozoriti i da početni stih "U sve vrime ..." (br. 30 i 31) sadrži čestu pogreška razumijevanja starinskog "se" kao "sve" umjesto "to". Vrijedni prilog, kad bi imao engleski prijevod, dobio bi na težini jer bi nas jednostavnije i s više općih podataka predstavio stranoj publici, a u vezi s time je i izbor literature mogao biti primjereniji.

Danas kada znanstveni članci u "klasičnim" časopisima sadrže priloge u obliku zvučnih isječaka ili cijelih zvučnih primjera (na naznačenoj internetskoj adresi), naše su produkcije nosača zvuka još uvijek nedostatne, premda i takve postaju konkurentne nosačima zvuka iste ili slične tematike no različite obradbe. Diskografska je produkcija rastuća i priređivači danas vide svoju priliku u brojnim umjetničkim i istraživačkim pristupima (npr. CD božićnih pjesama i kolendi iz Dalmacije u izvedbi Ansambla "Lado" – *Preveliku radost navišćujem Vama*). Isti ljudi sudjeluju i tu i tamo, svi na istom poslu. Takvim je naporima tradicija pučkih pobožnosti "Procesija za Križem" na otoku Hvaru ušla u razmatranje za izbor u zaštićenu kulturnu baštinu čovječanstva – kao tradicija, ali i kao glazbena produkcija koja već godinama prati ovaj tradicijski oblik iskazivanja pobožnosti. Mislim da takvi proizvodi moraju biti i lijepi i dopadljivi, kakav božićna kompaktna ploča Instituta za etnologiju i folkloristiku i Cantusa i jeste. Istodobno u takva izdanja moramo, koliko je moguće, uključiti i svoju znanstveničku budnost.

Gorana DOLINER

Music and Gender: Perspectives from the Mediterranean, ed. Tullia Magrini, The Chicago University Press, Chicago - London 2003., 371 str.

Naše bi vrijeme, kako je u svojem osvrtu na zbornik *Music and the Racial Imagination* (Radano-Bohlman, 2000) upozorio Kofi Agawu, vrlo lako moglo ponijeti predznak "glazba i...". Prostor iza veznika "i" u suvremenoj etnomuzikološkoj literaturi otvoren je čitavom spektru raznolikih tema kojima se uvijek iznova propituje fenomen glazbe. Sama činje-

nica da je svaka od tih tema – bilo da je riječ o poeziji, emocijama, društvu, identitetu, filmu, književnosti, politici, nasilju, rasi, etnicitetu, naciji, religiji, seksualnosti, ideologiji ili pak rodu – podjednako legitimna, snažan je poticaj raznovrsnim interpretacijama glazbe, glazbovanja i glazbenosti. Naslovi zbornika (etno)muzikoloških radova objavljenih u Hrvatskoj posljednjih desetak godina – *Glazba, ideje i društvo* (1993); *Music, Politics and War: Views from Croatia* (1998.); *Glazba, riječi i slike* (1999); *Glazba, folklor i kultura* (1999.) – pokazuju da svojevrsni trend "glazba i ..." nije zaobišao niti hrvatsku (etno)muzikologiju.

Okupivši radove četneastoro etnomuzikologa koji, "otkrivajući i naglašavajući bogatstvo raznolikih koncepata roda u mediteranskim kulturama propituju kako pojedine glazbene prakse sudjeluju u stvaranju, perpetuiranju i preoblikovanju ideja i uloga vezanih uz pitanja roda", zbornik *Music and Gender: Perspectives from the Mediterranean* urednice Tullie Magrini, objavljen 2003. godine u uglednoj seriji *Chicago Studies in Ethnomusicology*, prostor iza veznika u formuli "glazba i..." prepustio je rodu i Mediteranu.

Mediteran pritom nije shvaćen kao kulturalno homogena sredina, već kao iznimno kompleksan i kao takav s kulturalnog stajališta iznimno izazovan prostor bogat glazbenim sinkretizmima odnosno glazbenim fenomenima koji u sebi ujedinjuju elemente različitih kultura i nose sjećanja na susrete tih kultura na Mediteranu. S druge strane, ideja je urednice da ovim zbornikom diskurs o rodu, odmičući ga od tradicionalne binarne percepcije koja počiva na biološkom dualizmu muško-žensko, usmjeri ka promišljanju